

Y Sir Gâr a Garem

Cynllun Llesiant

2023-28

Bwrdd Gwasanaethau

Cyhoeddus Sir Gâr

Cysylltu â ni:

Tîm Cefnogi BGC

Drwy ffonio:

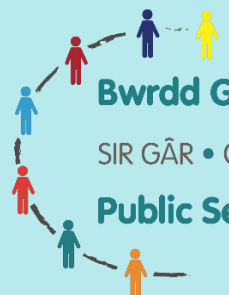
01267 234567

Drwy e-bost:

gwybodaeth@sirgaragarem.cymru

**LLESIANT
CENEDLAETHAU'R DYFODOL
WELL-BEING OF
FUTURE GENERATIONS**

Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus

SIR GÂR • CARMARTHENSHIRE

Public Services Board

Rhagair

Fel Cadeirydd Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Sir Gâr (BGC), rwy'n falch o gyflwyno ein Cynllun Llesiant, ac o fod wedi bod yn rhan o'i ddatblygiad. Rwy'n gyffrous am y cyfleoedd y bydd hyn yn eu cynnig i bob un ohonom sy'n byw ac yn gweithio yn ein sir.

Mae'r BGC yn dwyn ynghyd nifer o sefydliadau gwahanol sy'n darparu gwasanaethau i'r cyhoedd sy'n cydweithio er budd ein sir. Mae gennym hanes hirhoedlog, llwyddiannus o weithio mewn partneriaeth ac rydym yn parhau i adeiladu ar hynny. Rydym yn hyrwyddo diwylliant cadarnhaol o weithio gyda'n gilydd, gan ganolbwyntio ein hegri, ein hymdrech a'n hadnoddau ar y cyd ar ddarparu gwasanaethau effeithlon ac effeithiol i gymunedau lleol. Byddwn ni'n parhau i wneud hyn drwy gydweithio i ychwanegu gwerth at wasanaethau ein gilydd a byddwn yn edrych ar ddulliau arloesol a ffyrdd newydd a gwahanol o weithio er mwyn cyflawni hyn.

Nid yw'r cynllun i wneud hyn yn ymwneud â 'busnes fel arfer'. Rydym yn uchelgeisiol ar gyfer ein sir. Rydym am weld gwelliannau go iawn yn lles economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol ein trigolion.

Datblygwyd y Cynllun hwn, fel sy'n ofynnol drwy Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru), yn dilyn ymgysylltiad sylweddol â'n cymunedau a rhanddeiliaid allweddol eraill. Drwy'r ymgysylltu hwn rydym wedi adnabod pum Amcan Llesiant allweddol y byddwn yn canolbwyntio ein sylw ar gyflawni trwy weithredu ar y cyd dros y blynyddoedd nesaf, sef:

- Sicrhau economi gynaliadwy a chyflogaeth deg
- Gwellu lles a lleihau anghydraddoldebau iechyd
- Ymateb i'r argyfyngau hinsawdd a natur
- Taclo tlodi a'i effeithiau
- Helpu i greu cymunedau a lleoedd diogel ac amrywiol

Rydym yn adeiladu partneriaethau cryfach gyda'n cymunedau. Byddwn ni'n hyrwyddo cyd-gynhyrchu fel y gall trigolion ddod at ei gilydd i helpu i wella eu bywydau a datrys y problemau sy'n bwysig iddyn nhw. Mae angen i'n gwaith ymgysylltu adlewyrchu ein holl gymunedau felly byddwn yn cynyddu ein hymdrechion i gefnogi ac ymgysylltu â'r rhai nad yw eu lleisiau'n cael eu clywed fel arfer. Byddwn yn parhau i ddatblygu'r perthnasoedd hyn fel bod yr ymgysylltu hwn yn ffynnu a fydd yn ei dro yn ein helpu i gyflawni'r amcanion a'r camau gweithredu yn ein Cynllun.

Rydym yn parhau â thaith sy'n hirdymor ac a fydd yn llywio ein dyfodol dros yr 20 mlynedd nesaf neu fwy. Rydym wedi ymrwymo i wneud newidiadau cadarnhaol i wneud

gwahaniaeth go iawn. Byddwn yn radical yn ein ffordd o feddwl, yn effeithlon wrth ddefnyddio ein hadnoddau ac yn cynnwys ein cymunedau wrth lunio a darparu'r dyfodol gorau posibl i bob un ohonom.

Gobeithio y byddwch chi eisiau cymryd rhan gyda ni a gwneud eich rhan.

Y Cyngorydd Darren Price

Cadeirydd Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Sir Gâr ac Arweinydd Cyngor Sir Gâr

Adlewyrchu ar ein Cynllun Llesiant 2018-2023

Mae pob partner yn y BGC wedi ymrwymo'n llawn i gymryd agwedd ataliol ym mhob peth mae'n nhw'n gwneud. Yn ystod **2018-19**, bu'r partneriaid yn Sir Gaerfyrddin, Ceredigion a Sir Benfro yn ymwneud â datblygu '**Strategaeth Canolbarth a Gorllewin Cymru Iachach**' Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda a'r Fframwaith Iechyd a Lles cysylltiedig.

Rydym hefyd wedi gweld yr ymrwymiad hwn yn cael ei ddangos yng ngwaith y **Bartneriaeth Cymunedau Mwy Diogel** wrth atal troseddu ac yng ngwaith y Grŵp Cyflawni Ymyrraeth ac Atal Cynnar ar y **1,000 diwrnod cyntaf** ac ar wella iechyd a lles ein cymunedau.

Cafodd adroddiad '**Symud Gwledig Sir Gâr Ymlaen**' ei gyflwyno i'r BGC ym Medi 2019 gyda'i argymhellion ar adfywio cymunedau gwledig lleol a chyfleoedd cydweithio gyda phartneriaid i gefnogi cymunedau gwledig. Roedd yr adroddiad yn dilyn darn helaeth o waith gan Dasglu traws-bleidiol a oedd wedi cynnwys cyfraniadau gan lawer o bartneriaid y BGC a chyfranogiad trigolion a deiliaid lleol i ddarganfod anghenion cymunedau gwledig.

Roedd y cyfleoedd cydweithio i bartneriaid gefnogi'r agenda hon yn cynnwys datblygu economaidd, addysg a sgiliau, sgiliau band eang a digidol, twristiaeth, trafndiaeth a phrifyrdd, amaethyddiaeth a bwyd, gwydnwch cymunedol, mynediad at wasanaethau a'r trydydd sector, ynni adnewyddadwy a'r amgylchedd a gwastraff. Roedd y rhaglen **10 Tref Wledig** yn ddatblygiad allweddol o'r adroddiad hwn.

Yn ystod 2020-21, derbyniodd y BGC £100k o gyllid i ddatblygu **Prosiect Cronfa Her yr Economi Sylfaenol** a oedd yn edrych ar gaffael bwyd yn y sector cyhoeddus. Roedd y prosiect yn canolbwyntio ar drefniadau caffael y sector cyhoeddus a chadwyni cyflenwi bwyd lleol.

Er gwaethaf yr amgylchiadau heriol, teimlwyd ei bod hyd yn oed yn bwysicach i fwrw 'mlaen â'r gwaith hwn fel rhan o'r gwaith cynllunio a datblygu adfer economaidd. Comisiynwyd y Ganolfan Strategaethau Economaidd Lleol (CLES) i weithio gyda'r Cyngor, y Bwrdd Iechyd, y Brifysgol a'r Coleg i adolygu'r trefniadau caffael cyfredol a'r system wario/cyflenwi bwyd.

Mae sicrhau'r cyllid wedi galluogi'r BGC i **integreiddio amcanion** ac amlinellu'r posibiladau ar gyfer datblygu, gan roi ffordd ymarferol ymlaen i bartneriaid weithio gyda'i gilydd. Byddwn yn parhau gyda gwaith pellach o fewn y BGC i edrych ar yr elfennau caffael ac adfer economaidd, gyda chyfleoedd i ddatblygu prosiectau pellach ar gadwyn gyflenwi bwyd.

Mae Pentre Awel yn ddatblygiad arloesol gwerth £87m sy'n cael ei gyflawni gan Gyngor Sir Caerfyrddin. Dyma'r cynllun adfywio mwyaf yn ne orllewin Cymru, a bydd yn dod â gwyddor bywyd ac arloesedd busnes, gofal iechyd cymunedol a chyfleusterau hamdden modern at ei gilydd ar safle 83 erw Llynnoedd Delta ar arfordir Llanelli.

Mae'r cynllun gwirioneddol gydweithredol yn cael ei ddarparu ar gyfer y gymuned leol gan y Cyngor Sir mewn partneriaeth â Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda, prifysgolion a cholegau ac mae'n cael ei ariannu'n rhannol gan Fargen Ddinesig Bae Abertawe (£40miliwn). Ei nod yw creu tua 1,800 o swyddi dros 15 mlynedd a rhoi hwb o fwy na £450m i'r economi leol.

Mae continwwm o addysg, sgiliau a hyfforddiant yn cael ei ddatblygu ar gyfer pobl leol i ddarparu cyfleoedd hyfforddi o ysgolion i addysg bellach ac addysg uwch a datblygiad proffesiynol parhaus. Mae'r rhan fwyaf o'r hyfforddiant sydd ar gael yn ymwneud â iechyd a gofal, ond mae hefyd yn cynnwys adeiladu, gwasanaethau cymorth a hyfforddiant digidol. Mae darparwyr allweddol wedi'u nodi gan gynnwys partneriaid y BGC - Prifysgol Cymru y Drindod Dewi Sant a Choleg Sir Gâr – gyda Phrifysgolion Abertawe a Chaerdydd.

Mae'r BGC wedi trafod penderfyniadau ehangach llesiant sy'n cynnwys iechyd, creu swyddi, mynediad at wasanaethau, sgiliau, hyfforddiant, a chydlyniant cymunedol. Mae'r aelodau hefyd wedi tynnu sylw at yr angen posibl dros yr 20-30 mlynedd nesaf a sicrhau bod y cyfleusterau a ddarperir yn gallu addasu i anghenion y dyfodol.

Amcanion a Chamau Llesiant Sir Gaerfyrddin

Amcanion	Camau:		
	Tymor-byr Blwyddyn 1af y cynllun	Tymor canolig (2-3 mlynedd)	Hirdymor (4-5 mlynedd)
Sicrhau economi gynaliadwy a chyflogaeth deg			
Gwella lles a lleihau anghydraddoldebau iechyd			
Ymateb i'r argyfyngau hinsawdd a natur			
Taclo tlodi a'i effeithiau			
Helpu i greu cymunedau a lleoedd diogel ac amrywiol			

I'W YCHWANEGU YN DILYN Y CYFNOD YMGYNGHORI

Ein Cynllun Llesiant a'i gyd-destun

Gofynion y Ddeddf

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (2015) yn gyfraith sy'n torri tir newydd ac sy'n rhoi cyfle unigryw i bob gwasanaeth cyhoeddus weithio'n wahanol gyda'i gilydd, gan gynnwys cymunedau wrth lywio ein dyfodol hirdymor a gwella lles i bawb. Mae'r Ddeddf yn rhoi dinasyddion Cymru yng nghanol popeth y mae gwasanaethau cyhoeddus yn ei wneud i wella lles economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru ac mae'r egwyddor datblygu cynaliadwy yn rhan annatod o bopeth rydym yn ei wneud.

Nodau Llesiant Cenedlaethol

Mae'r Ddeddf yn nodi saith Nod Llesiant y mae'n rhaid i wasanaethau cyhoeddus weithio tuag at er mwyn gwella lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol ein holl gymunedau.

Gyda'i gilydd maen nhw'n rhoi pwrpas cyffredin i wasanaethau cyhoeddus ac yn rhannu gweledigaeth i weithio tuag ato. Rhaid ystyried y nodau fel set integredig, gyda'r cysylltiadau perthnasol yn cael eu gwneud rhyngddynt i ddarparu lles. Mae'r amcanion a'r camau a amlinellir yn y cynllun llesiant hwn i gyd wedi'u llunio gyda'r bwriad o wneud cyfraniad ehangach at gyflawni'r nodau llesiant cenedlaethol.

Egwyddor Datblygu Cynaliadwy

Rhaid i Wasanaethau Cyhoeddus, wrth weithio tuag at gyflawni'r nodau hyn, ddilyn yr egwyddor datblygu cynaliadwy, sydd wedi'i chynllunio i gefnogi a darparu gwasanaeth cyhoeddus sy'n diwallu anghenion y presennol heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain. Mae angen sicrhau, wrth i ni wneud penderfyniadau, ein bod yn ystyried yr effaith y gallai hyn ei gael ar bobl sy'n byw yn Sir Gaerfyrddin yn y dyfodol.

Pum Ffordd o Weithio

Mae'n rhaid i wasanaethau cyhoeddus ddilyn y pum ffordd o weithio er mwyn dangos sut rydym wedi cymhwyso'r egwyddor datblygu cynaliadwy. Fel gwasanaethau cyhoeddus, rhaid i ni sicrhau bod popeth a wnawn wedi ystyried y ffyrdd hyn o weithio. Mae'n rhaid i ni feddwl mwy am y tymor hir, gweithio'n well gyda chymunedau lleol, ceisio atal problemau a dilyn agwedd fwy cydgysylltiedig. Bydd hyn yn sicrhau ein bod hefyd yn cydweithio mewn dull partneriaeth mwy cadarn ac effeithiol.

Cydweithio

Gweithredu ar y cyd ag unrhyw berson arall (neu wahanol rannau o'r corff ei hun) a allai helpu'r corff i gyflawni ei amcanion llesiant.

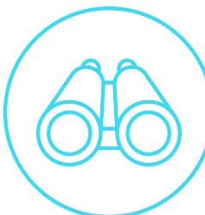
Integreiddiad

Ystyried sut y gall amcanion llesiant y corff cyhoeddus effeithio ar bob un o'r nodau llesiant, ar eu hamcanion, neu ar amcanion cyrff cyhoeddus eraill.

Cyfranogiad

Pwysigrwydd cynnwys pobl sydd â diddordeb mewn cyflawni'r nodau llesiant, a sicrhau bod y bobl hynny'n adlewyrchu amrywiaeth yr ardal y mae'r corff yn ei wasanaethu.

Hirdymor

Pwysigrwydd cydbwysu anghenion tymor byr gyda'r angen i ddiogelu'r gallu i ddiwallu anghenion tymor hir hefyd.

Ataliad

Gall sut y gall gweithredu i atal problemau rhag digwydd neu waethygu helpu cyrff cyhoeddus i gyflawni eu hamcanion.

Credyd: Pum Ffordd o Weithio, Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru

Yn ddiweddarach yn y Cynllun rydym yn disgrifio'n fanylach sut rydym wedi defnyddio'r pum ffordd o weithio mewn perthynas â phob amcan i wneud y mwyaf o'n cyfraniad i bob un o'r nodau llesiant cenedlaethol.

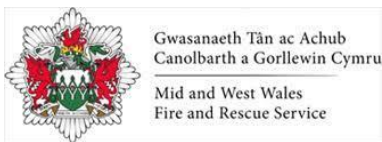
Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol

Dyletswydd gyffredinol Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru yw hyrwyddo'r egwyddor datblygu cynaliadwy (y pum ffordd o weithio) ac i fod yn warcheidwad ar allu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion, drwy annog cyrff cyhoeddus i ystyried yn fwy am effaith hirdymor y pethau y maent yn eu gwneud. Rhoddodd y Comisiynydd adborth manwl ar yr Asesiad Llesiant a lywiodd ddatblygiad y Cynllun Llesiant.

Mae BGC Sir Gaerfyrddin yn gweithio'n agos gyda'r Comisiynydd tra'n paratoi ein Cynllun Llesiant drafft a byddwn yn adlewyrchu ar y cyngor sy'n cael ei roi ar sut i gymryd camau i gyflawni'r amcanion lleol sydd wedi eu gosod yn y cynllun mewn modd sy'n gyson â'r egwyddor datblygu cynaliadwy.

BGC Sir Gâr

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn rhoi dyletswydd llesiant ar gyrrff cyhoeddus penodedig ar draws Sir Gaerfyrddin i weithredu ar y cyd a sefydlu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Cafodd BGC Sir Gaerfyrddin ei sefydlu ym Mai 2016 ac mae'n cael y dasg o wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Sir Gaerfyrddin. Rhaid iddo wneud hynny drwy gynnal asesiad o les yn y Sir ac yna paratoi Cynllun Llesiant sirol i amlinellu ei hamcanion lleol, y camau y mae'n bwriadu eu cymryd i'w cyflawni a sut maent yn cyfrannu at gyflawni'r nodau llesiant. Mae aelodau o'r BGC yn uwch gynrychiolwyr o'r sefydliadau canlynol:

Ein Partneriaethau yn Sir Gâr

Mae tirwedd Partneriaeth Sir Gaerfyrddin yn cofleidio gweithio amlasiantaeth yn llwyr, gyda chynrychiolaeth o amrywiaeth eang o sefydliadau partner, gan gynnwys y trydydd sector, yn gweithio ar y cyd i wella'r canlyniadau i'n trigolion.

Mae ein partneriaethau wedi ymwneud â datblygu'r amcanion a chyfrannu eu barn ar faterion allweddol y mae angen i'r BGC fod yn ymwybodol ohonynt er mwyn llywio datblygiad o'r Cynllun Llesiant. Bydd cydweithio a gweithio mewn partneriaeth yn parhau i ffurfio rhan bwysig o'r mecanwaith cyflenwi ar draws y sir a bydd y partneriaethau'n rhan annatod o gyflawni'r amcanion darlledu gwasanaeth cyhoeddus.

Mae'n hanfodol o fewn Sir Gaerfyrddin bod gan ein partneriaethau aml-asiantaeth rôl barhaus o ran cymryd camau i fynd i'r afael â'r materion allweddol a'r cyfleoedd a amlygwyd yn yr asesiad Llesiant. Er efallai na fydd rhai ohonynt yn arwain ar ddarpariaeth uniongyrchol tuag at yr amcanion Llesiant, bydd y cyfle yna iddynt i gyfrannu wrth i'r gwaith fynd rhagddo.

Cynghorau Cymuned a Thref

Mae wyth Cyngor o fewn Sir Gaerfyrddin sy'n cyrraedd meini prawf y Ddeddf: Cyngor Tref Caerfyrddin, Cwmaman, Cydweli, Llanedi, Llannon, Cyngor Tref Llanelli, Cyngor Gwledig Llanelli a Phen-bre a Phorth Tywyn. Mae hyn yn golygu bod yn rhaid iddynt gymryd "camau rhesymol" i gyflawni amcanion y Cynllun Llesiant hwn ac adrodd ar gynnydd bob blwyddyn. Mae'r BGC yn cydnabod cyfraniad gwerthfawr pob Cyngor Tref a Chymuned yn ein cymunedau ac yn archwilio pob cyfle i gydweithio er mwyn cyflawni'r amcanion Llesiant. Ymgynghorwyd â phob Cyngor Tref a Chymuned, gan gynnwys y rhai a gwmpesir gan y Ddeddf, ar yr Asesiad a'r Cynllun Llesiant ac maent yn cael eu hannog i ystyried sut y gallant gyfrannu at gyflawni amcanion y Cynllun.

Bargen Ddinesig Bae Abertawe

Mae Bargen Ddinesig Bae Abertawe yn ddull trawsnewidiol o gyflawni maint a natur y buddsoddiad sydd ei angen i gefnogi cynlluniau'r rhanbarth ar gyfer twf, gyda chyfanswm buddsoddiad o £1.3 biliwn o'r sectorau cyhoeddus a phreifat dros gyfnod o 15 mlynedd. Mae'r Fargen yn rhoi cyfle unwaith mewn cenhedlaeth i atgyfnerthu rôl y rhanbarth mewn arloesedd technolegol a dod yn arloeswr arweiniol wrth ddatblygu a masnacheiddio atebion i rai o'r heriau mwyaf dybryd ym meysydd gwyddor bywyd a lles, arloesi digidol, ynni a gweithgynhyrchu clyfar. Drwy brosiectau'r Fargen Ddinesig, fe ddangosir y cyfleoedd economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol i ddefnyddio arloesiadau a thechnoleg ddigidol y genhedlaeth nesaf i gyflymu'r economi

ranbarthol ac i ddenu diddordeb buddsoddwyr rhyngwladol, tra'n parhau i fod yn canolbwyntio ar ddinasyddion ac wedi'u seilio ar ddaearyddiaeth ac asedau Dinas-ranbarth Bae Abertawe.

Partneriaeth Gofal Gorllewin Cymru

Cafodd Partneriaeth Gofal Gorllewin Cymru (WWCP) ei sefydlu er mwyn goruchwylio parhad trawsnewid ac integreiddio gwasanaethau iechyd, gofal cymdeithasol a lles yn ardal Gorllewin Cymru. Mae'r Bartneriaeth yn dwyn ynghyd y tri awdurdod lleol yng Ngorllewin Cymru (Cyngor Sir Gaerfyrddin, Cyngor Sir Ceredigion a Chyngor Sir Benfro), Bwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda a chynrychiolwyr o'r trydydd sector a'r sector annibynnol, yn ogystal â chynrychiolaeth defnyddwyr/cynhaliwr gwasanaeth. Mae'r Bartneriaeth wedi cyhoeddi [Asesiad Anghenion Poblogaeth](#) ar gyfer y rhanbarth a bydd yn cyflwyno Cynllun Ardal i fynd i'r afael â'r materion a amlygwyd yn yr asesiad. Byddwn ni'n sicrhau bod gwaith Cynllun yr Ardal a'r Cynllun Llesiant yn ategu ei gilydd lle bo hynny'n bosibl.

Cipolwg o Sir Gâr

Wrth baratoi'r Cynllun Llesiant drafft hwn fel BGC, rydym wedi bod yn ymwybodol o amserlen ryddhau data Cyfrifiad 2021. Bydd cyfeiriadau at Gyfrifiad 2011 ond byddwn yn sicrhau bod y data hwn yn cael ei ddiweddarau yn y Cynllun Llesiant wrth iddo gael ei ryddhau.

Mae Cyfrifiad 2021 yn cadarnhau bod gan Sir Gaerfyrddin gyfanswm poblogaeth o 187,900 o drigolion. Mae ein poblogaeth wedi tyfu ychydig dros 4,000 (2.2%) ers y cyfrifiad diwethaf yn 2011, o'i gymharu â 44,000 (1.4%) ar gyfer Cymru gyfan a thros 3.5m yng Nghymru a Lloegr (6.3%).

Ceir un person ar gyfer pob darn o dir maint cae pêl-droed yng Nghymru. Roedd tua 150 o drigolion fesul cilomedr sgwâr yng Nghymru yn 2021, i fyny o 148 o drigolion fesul cilomedr sgwâr yn 2011. O 2021, Sir Gaerfyrddin yw'r pumed sir lleiaf poblog yng Nghymru, gydag ardal sy'n cyfateb i tua dau gae pêl-droed fesul preswlydd.

Roedd 96,200 o fenywod (51.2% o'r boblogaeth) a 91,700 o ddynion (48.8%) yn Sir Gaerfyrddin. Mae hwn yn raniad tebyg i'r Cyfrifiad blaenorol ac yn debyg i Gymru a Chymru a Lloegr.

Mae Sir Gaerfyrddin yn ffinio â Sir Benfro i'r Gorllewin, Ceredigion i'r Gogledd, Powys i'r Dwyrain, a Chastell-nedd Port Talbot ac Abertawe i'r De-ddwyrain. Mae Parc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog yn gorchuddio tua 9% o Sir Gaerfyrddin, gydag amcangyfrif bod tua 1% o boblogaeth Sir Gaerfyrddin yn byw o fewn y Parc Cenedlaethol.

Mae ein data diweddaraf ar broffiliau oedran mudwyr domestig yn cyflwyno tuedd barhaus o boblogaethau myfyrwyr yn bennaf sy'n mudo allan o Sir Gaerfyrddin, heb fawr o dystiolaeth o ddychwelyd yn y grwpiau oedran oedolion ifanc 20-29. Mae'r mewnlifiad net ar ei uchaf yn yr ystod oedran 30-65 ac mae'n cyfateb â mewnlif net uwch ar gyfartaledd o bobl ifanc 0-14 oed. Mae hyn yn debygol oherwydd mudo oedran teuluol.

O ran cysylltiadau mudo rhwng Sir Gaerfyrddin a'r ardaloedd cyfagos, mae'r cyfnewidiadau net positif mwyaf wedi bod gydag Abertawe, Ceredigion a Chastell-nedd Port Talbot. Ar gyfer yr all-lif, mae'r all-lif net amlycaf wedi bod i Gaerdydd, gyda llifoedd net llai i Fryste; y ddau wedi'u dylanwadu gan fudo blynyddol myfyrwyr i addysg uwch.

Yng nghanlyniadau Cyfrifiad 2011, gwelwyd gostyngiad sylweddol yn nifer y siaradwyr Cymraeg yn ein sir, o 50.3% yn 2001 i 43.9% yn 2011. Dyma'r tro cyntaf yn hanes y sir i'r ganran ostwng yn is na hanner ein poblogaeth.

Dylid nodi nad oes un ward bellach yn Sir Gaerfyrddin lle mae dros 70% o'r boblogaeth yn siarad Cymraeg. Yn ystod y deng mlynedd rhwng y Cyfrifiadau, mae wardiau Pontyberem, Llannon, Gorslas a Cwarter Bach wedi gostwng islaw'r ganran hon. Mae patrwm y dirywiad i'w weld ledled y sir, ond ymddengys mai yn Nyffryn Aman rhwng 2001 a 2011 y gwelwyd y gostyngiad hwnnw yn bennaf.

Erbyn hyn, gwelir canran uchaf y siaradwyr Cymraeg ymhlith y boblogaeth oed ysgol gyda chanran ein poblogaeth hŷn yn gostwng yn sylweddol gyda phob degawd. Gwelir y ganran isaf o siaradwyr Cymraeg yn Sir Gaerfyrddin yn y grŵp oedran 25-44. Mae hyn yn berthnasol gan mai dyma'r grŵp oedran sydd fwyaf tebygol o fagu teuluoedd a gwneud defnydd o'r Gymraeg o fewn ein gweithleoedd.

Mae canlyniadau Cyfrifiad 2011 yn dangos bod 76% o boblogaeth Sir Gaerfyrddin wedi'u geni yng Nghymru a dim ond 1.9% o gefndiroedd ethnig nad oedd yn wyn. Ond, yn ôl yr Arolwg Llafur Lleol / Arolwg Blynyddol o'r Boblogaeth (2021), mae 4% o boblogaeth Sir Gaerfyrddin o gefndir Du, Asiaidd, ac Ethnig Leiafrifol. Rydym yn nodi petruster wrth ddefnyddio'r wybodaeth hon, gan fod yr arolwg yn seiliedig ar sampl llai o boblogaeth ac ar dueddiadau demograffig sy'n rhagddyddio'r pandemig COVID-19. I ychwanegu at ein tystiolaeth fodd bynnag, roedd cyfanswm o 4,730 o drigolion yr UE sy'n byw yn ein sir wedi gwneud cais i Gynllun Setliad yr UE erbyn y dyddiad cau ar 30 Mehefin 2021; mae hyn yn 2.5% o boblogaeth bresennol Sir Gaerfyrddin.

Yn ôl Cyfrifiad 2011, o'r 78,820 aelwyd yn Sir Gaerfyrddin, roedd gan 32% o'r cartrefi un person â phroblem iechyd tymor hir neu anabledd sydd 2% yn uwch na chyfartaledd Cymru o 30%. O'r rhain, mae gan 5% o aelwydydd blant dibynnol sy'n byw yno. Mae poblogaeth Sir Gaerfyrddin yn un o'r lleiaf dwys yng Nghymru sef dim ond 78 o bobl fesul km² sy'n byw ar draws sir amrywiol o gymunedau trefol a gwledig. Mae tair tref fawr Llanelli, Caerfyrddin a Rhydaman yn gartref i 25% o'r boblogaeth.

Mae gan Sir Gaerfyrddin amrywiaeth eang o dirluniau golygfaol a hanesyddol deniadol, o ucheldiroedd agored i dir amaethyddol tir isel tonnog. Mae'r tirweddau lleol hyn yn cyfrannu at ymdeimlad o falchder, diwylliant, a hunaniaeth leol. Gall profiad a rhyngweithio pobl â'r amgylchedd hefyd effeithio'n gadarnhaol ar iechyd a lles.

Yn ystod 2021, roedd 29,444 o aelwydydd yn Sir Gaerfyrddin yn cael eu hystyried yn byw mewn tlodi, mae hyn yn gynydd o 6.3% o'i gymharu â'r flwyddyn flaenorol, sef 27,691.

Mae tlodi yn cael ei ddiffinio fel pan fo "incwm aelwydydd yn llai na 60% o incwm canolrif Prydain" (yn 2021 roedd yn llai na £19,642).

Dangosodd Arolwg Cenedlaethol Cymru 2021/22 fod 12% o'r aelwydydd a gymerodd ran yn Sir Gaerfyrddin yn cael eu hystyried yn byw mewn amddifadedd materol. Mae hyn yn uwch na'r cyfartaledd ledled Cymru o 11.3% a chynnydd ar ffigwr Sir Gaerfyrddin o 11.3%.

Yn ôl Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (WIMD) 2019 sef y mesur swyddogol o amddifadedd cymharol ar gyfer ardaloedd bychain yng Nghymru, mae gan Sir Gaerfyrddin 3 ardal o fewn y 100 ardal mwyaf difreintiedig yng Nghymru. Mae Tyisha yn safle 17 o ran ardal fwyaf difreintiedig yng Nghymru, ac yna Glanymor yn 68 a Bigyn yn safle 84.

Sut y gwnaethom ddatblygu'r Cynllun Llesiant

Asesiad Llesiant Sir Gâr

Y llynedd fe wnaethom gyhoeddi ein Hasesiad Llesiant (ALIS) o bobl a chymunedau Sir Gaerfyrddin. Edrychodd ar gyflwr lles economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol yn ein sir. Roedd yr asesiad yn seiliedig ar ymchwil lleol a chenedlaethol ac mae barn cannoedd o bobl sy'n byw, yn gweithio ac yn defnyddio gwasanaethau cyhoeddus ar draws Sir Gaerfyrddin yn dilyn ymgynghoriad a chyfranogiad.

Cafodd canfyddiadau'r asesiad hwnnw eu defnyddio i ganolbwyntio ar yr hyn y gellir ei wneud i wella lles pobl leol. Mae'r Asesiad wedi llunio'r amcanion a'r camau a nodwyd yn y Cynllun hwn ar gyfer ein sir. Mae copi o Asesiad Llesiant Sir Gâr ar wefan y BGC – www.ysirgaragarem.cymru

Beth ddywedodd yr Asesiad Llesiant wrthon ni

Fe wnaethon ni asesu'r themâu allweddol y nodwyd o'r Asesiad Llesiant yn ôl lefel y flaenoriaeth a'u sicrwydd o ddigwydd. Yna, hysbysodd hyn y drafodaeth ynghylch meysydd i ganolbwyntio arnynt gan bartneriaid y BGC.

Y blaenoriaethau a gytunwyd oedd y nifer uchel o aelwydydd sy'n parhau i fyw mewn tloidi, problem tloidi mewn gwaith, costau byw cynyddol, y gyfradd hunanladdiad gymharol uchel ymhlith oedolion, newid yn yr hinsawdd a'r argyfwng natur, problem llygredd dŵr o nitradau a ffosffadau a'r cynnydd sylweddol a ragwelir o ddementia.

Nodwyd hefyd nifer o themâu allweddol sydd angen ystyriaeth bellach ac ymchwil gan gynnwys lefelau plentyndod a gordewdra oedolion, pryderon pobl ifanc ynghylch bwlio, seiberfwlio a thrais yn y cartref, lefelau yfed alcohol ymhlith oedolion, cynyddu atgyfeiriadau ar gyfer trais yn y cartref, lefelau digartrefedd a'r rhai sydd mewn perygl o fod yn ddigartref, cyfraddau uwch o dipio anghyfreithlon, colli trafndiaeth gyhoeddus a chostau uchel o ofal preswyl a nyrsio.

Yn seiliedig ar y trafodaethau a ddilynodd ar y themâu allweddol hyn, fe wnaethom gytuno i ganolbwyntio ar gyflawni'r amcanion llesiant canlynol:

- Sicrhau economi gynaliadwy a chyflogaeth deg
- Gwellu lles a lleihau anghydraddoldebau iechyd
- Ymateb i'r argyfyngau hinsawdd a natur
- Taclo tloidi a'i effeithiau
- Helpu i greu cymunedau a lleoedd diogel ac amrywiol

Ymgysylltu er mwyn datblygu ein Cynllun Llesiant

Fe wnaethon ni barhau â'n sgysiau gyda'n cymunedau, rhanddeiliaid allweddol ac eraill fel Llywodraeth Cymru a Chomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol i gael barn ar yr amcanion a'r Cynllun drafft.

Bydd yr adborth a gafwyd o'n gwaith cynnwys yn llywio ein Cynllun terfynol ac yn helpu'r BGC i ystyried sut y gall wneud y mwyaf o'i gyfraniad i'r pum ffordd o weithio a'r nodau llesiant.

Bydd mwy o wybodaeth am ein sgysiau a'n gwaith ymgysylltu yn fersiwn derfynol ein Cynllun Llesiant.

Ein Hamcanion Llesiant

Sicrhau economi gynaliadwy a chyflogaeth deg

Tystiolaeth ein Hasesiad Llesiant

Fe amlygwyd **pryderon** am ddirywiad y **Gymraeg** yn y sir. Erbyn hyn, gwelir canran uchaf y siaradwyr Cymraeg ymhlith y boblogaeth oed ysgol gyda chanran ymhlith ein poblogaeth hŷn yn gostwng yn sylweddol gyda phob degawd. Gwelir y ganran isaf o'r siaradwyr Cymraeg yn Sir Gaerfyrddin yn y grŵp oedran 25-44. Mae hyn yn berthnasol gan mai dyma'r grŵp oedran sydd fwyaf tebygol o fagu teuluoedd a gwneud defnydd o'r Gymraeg o fewn ein gweithleoedd.

Mae'n nodedig bod **23,274 o drigolion Sir Gaerfyrddin nad** oes ganddynt fynediad i gar neu fan, a **bod 50% yn 50 oed neu'n hŷn** (Cyfrifiad 2011). Ymhellach dim ond 55% o'r rheiny sy'n 80 oed neu'n hŷn sydd â mynediad i gar neu fan, felly mae trafndiaeth gyhoeddus a gwasanaethau yn y gymuned yn fecanweithiau cymorth pwysig i alluogi pobl i barhau i fyw yn eu cymunedau. Gall gwasanaethau o'r fath olygu'r gwahaniaeth rhwng unigolyn sy'n aros yn annibynnol gartref neu fynd i ofal preswyl. Roedd argaeledd **trafnidiaeth gyhoeddus** yn her i bobl hŷn cyn y pandemig ac mae hynny wedi ei danlinellu drwy golli mwy o wasanaethau a'r ofn o ran dal COVID-19 ar fysiau a threnau.

Mae **cost gofal preswyl a nyrsio** ar draws y sir yn uchel, tua £33,500 y flwyddyn. Mae hyn yn creu straen ac ansicrwydd i'r rhai sydd angen gofal.

Mae rhieni a gofalwyr hefyd **wedi nodi y gall cost gofal plant** fod yn afresymol wrth geisio dychwelyd i'r gwaith neu ddod o hyd i hyfforddiant. Hefyd, nododd ein pobl ifanc **fynediad at hyfforddiant a swyddi** fel mater lleol allweddol.

Costau Tai - Mae 'na angen am fwy o dai fforddiadwy yn y sir. Mae cynnydd o 27.1% wedi bod ym mhris tŷ ar gyfartaledd i brynwr tro cyntaf yn Sir Gaerfyrddin rhwng 2016 (£112,497) a 2021 (£142,919).

In Sir Gâr, 1921 o aelwydydd a gyflwynwyd fel rhai **digartref neu dan fygythiad o ddigartrefedd yn ystod 2020/2021**. Y prif resymau pam y cysylltodd pobl â ni yw nad oedd teuluoedd yn darparu ar eu cyfer, hysbysiaidau gan landlordiaid a thor-perthynas. O'r 380 o achosion lle'r oeddem yn gallu gwneud gwaith atal, llwyddwyd i atal 46% o aelwydydd rhag bod yn ddigartref. Er bod ein gwaith atal wedi cynyddu eleni (50%), mae atal digartrefedd wedi dod yn anoddach gyda bod mwy o bobl â phroblemau tai cymhleth a phobl yn ei adael tan bwynt argyfwng i gysylltu â'r Cyngor am gymorth pan maent yn wynebu anawsterau tai gan arwain at fawr ddim cyfle i atal digartrefedd.

Er mwyn denu a chadw **cenedaethau'r dyfodol**, mae angen amrywiaeth **o gyfleoedd cyflogaeth** a rhaid inni baratoi ein pobl ifanc a'n cenedlaeth hŷn o ran sgiliau digidol. Ym mis Mawrth 2022, dangosodd Ystadegau Cymru fod gan Sir Gâr y drydedd gyfradd isaf o ran cyflogaeth o gymharu â gweddill Cymru. Mae cyfraddau cyflogaeth wedi gostwng o 68.1% ym mis Mawrth 2021 i 69. 5% (blwyddyn yn gorffen mis Mawrth 2022). Mae hyn ymhlith yr isaf yng Nghymru ac yn is na'r cyfartaledd cenedlaethol, sef 73. 6%.

Mae'r gwahaniaeth rhwng **cyfradd cyflogaeth trigolion anabl a thrigolion sydd ddim yn anabl** yn Sir Gaerfyrddin yn parhau'n bryder. Mae'r gyfradd gyflogaeth ar gyfer y rhai sydd heb anabled (77.1%) yn parhau i fod yn sylweddol uwch na'r rhai sydd ag anabled (49.7%).

Mae amcanestyniadau poblogaeth o **2018 i 2043 yn** dynodi dirywiad yn y grwpiau oedran **o dan 15** oed ac o dan 64 ar gyfer Sir Gaerfyrddin. Am yr un cyfnod nodir **y** bydd cynnydd o dros 32% i drigolion 65 oed a hŷn yn y Sir. Gallai rhagolygon **poblogaeth sy'n heneiddio ar** gyfer Sir Gaerfyrddin olygu bod llai o bobl ar gael i weithio ar draws yr holl sectorau.

Ein gweledigaeth fel Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus

Bydd Sir Gaerfyrddin yn sir lewyrchus gyda gweithlu medrus a fydd yn derbyn addysg dda lle ceir cyfleoedd i bawb. Bydd pawb yn gallu cyrraedd eu llawn botensial, gan felly leihau tldi ac amddifadedd. Bydd y cyfleoedd cyllido mwyaf posibl, a bydd ein pobl ifanc yn cael y cyfleoedd gorau posibl i arloesi ac arwain yn ein cymunedau.

Ein camau arfaethedig:

- I wneud y mwyaf o gyfleoedd ariannu allanol fel y Gronfa Ffyniant Gyffredin i gefnogi ein hamcan fel BGC
- I fuddsoddi mewn addysg bellach ac uwch ac i adeiladu'r sgiliau bob dydd sydd eu hangen i gefnogi ein cymunedau
- I weithio gyda Thrafnidiaeth Gyhoeddus i ddylanwadu ar newid a chefnogi mentrau fel Cysylltu Cymunedau yng Nghymru - Rhwydwaith Arloesi Trafnidiaeth
- I weithredu arferion gwaith teg drwy gyflogaeth a gwasanaethau
- I gaffael nwyddau a gwasanaethau mewn ffyrdd sy'n cefnogi lles economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol hirdymor
- I weithio fel BGC i helpu oedolion ifanc mewn cysylltiad â'r system cyfiawnder troseddol i fagu hyder, nodi eu nodau gyrfa a chael mynediad at hyfforddiant, datblygu, a chyflogaeth yn unol â'r Glasbrint Cyfiawnder Ieuenctid
- I weithio gyda'r Bartneriaeth Sgiliau Rhanbarthol wrth gynnal archwiliadau o'r gweithlu a dadansoddiadau bwch sgiliau i gynllunio ar gyfer ein gweithlu i'r dyfodol a sicrhau gweithlu dwyieithog i'r dyfodol
- I archwilio datblygiad rhaglen dysgu / prentisiaeth seiliedig ar waith o fewn yn y sefydliadau sy'n aelodau o'r BGC
- I hyrwyddo'r Gymraeg a diwylliant drwy brentisiaethau a dysgu seiliedig ar waith

- I ystyried cyflwyno'r Cyflog Byw Gwirioneddol i wasanaethau cyhoeddus
- I ymrwymo i Strategaeth Hybu'r Gymraeg a Chynllun Gweithredu y Sir i weithredu yn erbyn dirywiad y Gymraeg yn y sir.

Pum Ffordd o Weithio

Nod y cynllun Llesiant yw canolbwyntio ar heriau mwy hirdymor tra'n sicrhau nad yw gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain yn cael ei beryglu.

Bydd y BGC yn cydweithio ac yn cynnwys partneriaid, busnesau a chymunedau ehangach i gyflawni'r amcan hwn. Bydd cyfleoedd hefyd i gydweithio gyda sefydliadau eraill ac olion traed rhanbarthol i'n helpu i gyflawni ein camau.

Dangosyddion Cenedlaethol

- Sgôr cyfartalog o 9 pwynt o ddisgyblion, gan gynnwys y bwlch rhwng y rhai sy'n gymwys ac nad ydynt yn gymwys i gael prydau ysgol am ddim (NWBI 7)
- Canran yr oedolion sydd â chymwysterau ar wahanol lefelau'r Fframwaith Cymwysterau Cenedlaethol (NWBI 8)
- Gwerth Ychwanegol Gros (GVA) yr awr a weithiwyd (o'i gymharu â chyfartaledd y DU) (NWBI 9)
- Incwm Cartref gwario gros y pen (NWBI 10)
- Canran y busnesau sy'n arloesi-weithredol (NWBI 11)
- Canran y bobl mewn cyflogaeth (NWBI 21)
- Canran y bobl mewn addysg, cyflogaeth neu hyfforddiant, wedi'u mesur ar gyfer gwahanol grwpiau oedran (NWBI 22)

Cerrig Milltir Cenedlaethol

- Bydd gan 75% o oedolion o oedran gweithio yng Nghymru gymwysterau ar lefel 3 neu uwch erbyn 2050
- Bydd canran yr oedolion o oedran gweithio sydd heb unrhyw gymwysterau yn 5% neu lai ym mhob awdurdod lleol yng Nghymru erbyn 2050
- Dileu'r bwlch rhwng cyfradd gyflogaeth Cymru a chyfradd y DU erbyn 2050, gan ganolbwyntio ar waith teg a chynyddu nifer y bobl o grwpiau heb gynrychiolaeth ddigonol sy'n cyfranogi yn y farchnad lafur
- Bydd o leiaf 90% o bobl ifanc 16–24 oed mewn addysg, cyflogaeth, neu hyfforddiant erbyn 2050

Gwella Lles a Lleihau anghydraddoldebau iechyd

Tystiolaeth ein Hasesiad Llesiant

Wrth i ni ddechrau pum mlynedd nesaf y Cynllun Llesiant hwn, rydym yn wynebu heriau mawr. Ar y cyfan mae pobl yn byw yn hirach, mae gormod yn dal i farw flynyddoedd ynghynt nag y dylen nhw neu'n byw llawer o'u bywydau mewn iechyd gwael â chyflyrau hirdymor, mewn poen a gydag iechyd meddwl ac emosiynol gwael.

Mae asesiad Llesiant 2022 yn tynnu sylw at bwysigrwydd y blociau adeiladu ar gyfer Sir Gaerfyrddin iach fel incwm, cyflogaeth, tai a chysylltiadau cymdeithasol (a elwir yn aml yn benderfynyddion ehangach iechyd). Pan nad oes gan bobl gartrefi cynnes a bwyd iach ac maen nhw'n poeni'n gyson am gael dau ben llinyn ynghyd mae'n rhoi straen sylweddol ar eu hiechyd a'u lles. Mewn llawer o'n cymunedau mae rhai o'r blociau adeiladu hanfodol hyn ar goll neu dan fygythiad.

Mae'r asesiad hefyd yn amlygu anghydraddoldebau sylweddol ar draws cymunedau yn Sir Gaerfyrddin, gan gynnwys anghydraddoldebau iechyd - term sy'n cael ei ddefnyddio i ddisgrifio'r gwahaniaethau systematig, annheg ac osgoadwy ym maes iechyd a gofal ar draws y boblogaeth a rhwng grwpiau gwahanol, sy'n effeithio ar gyfleoedd pobl i fyw bywydau iach. Roedd y rhain yn cael eu mwylhau gan bandemig COVID-19 lle rydyn ni'n gwybod bod bywyd yn anoddach i'r rhai sy'n byw mewn cymunedau tlotach.

Mae amrywiaeth hefyd o heriau presennol ac yn y dyfodol a allai ehangu anghydraddoldebau iechyd ymhellach. Mae'r rhain yn cynnwys yr argyfyngau hinsawdd a natur, effeithiau parhaus pandemig Covid-19 ac ymadawiad Prydain o'r Undeb Ewropeaidd (y cyfeirir ati fwyfwy fel yr 'her driphlyg'). Wrth i ni adfer o COVID-19 mae angen i ni ystyried ei effeithiau ar iechyd corfforol, yn enwedig COVID hir; iechyd meddwl ac emosiynol sy'n gwaethygu; newidiadau mewn patrymau bwyta, yfed a bod yn actif; effeithiau ar gyflogaeth a chyrhaeddiad addysgol yn ogystal â mwy o oedi o ran mynediad at driniaeth a gofal. Yn ogystal â hyn, mae'r cynnydd presennol mewn costau byw yn argyfwng cymdeithasol a fydd yn effeithio ymhellach ar iechyd corfforol a meddyliol pobl.

Ein gweledigaeth fel Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus

Gan adeiladu ar y weledigaeth o fewn Adroddiad Blynyddol y Cyfarwyddwr Iechyd Cyhoeddus ar gyfer 2018/19, ein gweledigaeth yw sir lle mae unigolion, cymunedau a'r amgylchedd y maent yn byw, chwarae a gweithio ynddo yn addasol, yn gysylltiedig ac yn gefnogol i'r ddwy ochr. Mae hyn yn golygu bod pobl yn wydn ac yn ddyfeisgar ac wedi'u galluogi i fyw bywydau llawen, iach a phwrpasol gydag ymdeimlad cryf o berthyn.

Ein camau arfaethedig:

- I wreiddio'r weledigaeth o'r Fframwaith Iechyd a Llesiant a symud at Fodel Cymdeithasol o Iechyd a Llesiant
- I weithio ar y cyd, ar draws y system gyfan, i greu amgylchedd sy'n cefnogi lles ac sy'n hyrwyddo pwysau iach fel y norm, trwy weithredu Strategaeth Cymru Iach Pwysau Iach Cymru
- I alluogi pobl i fod yn weithgar yn ein manau agored a rennir a chael y gorau o'n hamgylchedd naturiol, ar yr un pryd hefyd ei ddiogelu ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol
- I arwain ar fentrau Iechyd a Gofal i leihau afiechyd gan ganiatáu i bobl ail-gysylltu a chyfrannu at eu cymunedau
- I helpu i adeiladu a chefnogi gwytnwch plant a phobl ifanc mewn perthynas â'u hiechyd meddwl a'u lles emosiynol
- I defnyddio Fframwaith Dinasoedd a Chymunedau Oed-gyfeillgar Sefydliad Iechyd y Byd i gefnogi pobl wrth iddynt dyfu'n hŷn i gynnal iechyd a lles, byw yn ogystal ac mor annibynnol â phosibl o fewn rhwydweithiau cymdeithasol cefnogol a chymunedau
- I gefnogi'r gwaith o weithredu'r Strategaeth Dementia Ranbarthol a rhwydwaith o ffrindiau Dementia lleol.

Model Cymdeithasol ar gyfer Iechyd a Llesiant

Yr uchelgais a rennir yw symud i Fodel Cymdeithasol mwy Cymdeithasol o Iechyd a Llesiant, o un sydd ar hyn o bryd yn fodel meddygol o Iechyd. Mae hyn yn adeiladu ar ddealltwriaeth sefydledig bod trin a rheoli cyflyrau yn cyfrannu at lai na 20% o Iechyd a Lles y boblogaeth, gyda'r penderfynyddion cymdeithasol ynghyd yn cael effaith y mwyafrif ar Iechyd a Lles dinasyddion a chymuned.

Yn 2021, gosododd y Bwrdd Iechyd her i'r Dirprwy Brif Swyddog y Bwrdd Iechyd i archwilio'r term "Model Cymdeithasol o Iechyd a Lles" ac ystyried beth allai hyn ei olygu i gymunedau yng Ngorllewin Cymru ac i'r Bwrdd Iechyd a'i bartneriaid. Mae mewnwelediadau a safbwyntiau cyfres o sgysiau gydag arweinwyr wedi'u gosod fesul thema gan y tîm Iechyd Cyhoeddus lleol ac fe baratowyd adroddiad. Roedd y cyfranwyr yn cefnogi'r ffocws arfaethedig yn unfrydol, ac roedd llawer eisiau cyfrannu'n bersonol.

Ymhlith y meysydd o ffocws cychwynnol a awgrymwyd roedd y rhai yr effeithir arnynt fwyaf gan anghydraddoldeb, gyda'r bwriad o flaenoriaethu cenedlaethau'r dyfodol drwy eu teuluoedd, a hefyd anghenion pobl hŷn. Roedd ffactorau pwysig eraill yn cynnwys gweithio gyda chymunedau ar yr hyn sy'n bwysig iddyn nhw, datblygu gallu arwain mewn cymunedau, a nodi ffyrdd sy'n hyrwyddo perchnogaeth gymunedol gan gynnwys dal cyfrifoldeb am adnoddau posib. Mae disgwyl i ganfyddiadau adolygiad systematig comisiwn o'r llenyddiaeth gael ei gyhoeddi yn fuan gan Brifysgol Aberystwyth a ddylai gefnogi'r gwaith hwn.

Pum Ffordd o Weithio

Mae cynllunio ar gyfer y tymor hir wedi bod yn her i bartneriaid y BGC gan eu bod wedi gorfod ymateb ar unwaith i effeithiau'r pandemig Coronafeirws yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Fodd bynnag, mae cynllunio i fynd i'r afael â heriau tymor hir yn parhau i fod yn ganolbwynt i ni.

Gyda'r heriau hynny daeth cyfleoedd newydd i sicrhau integreiddio ac ystyried sut y gall ein hamcanion llesiant effeithio ar bob un o'r nodau llesiant ac amcanion llesiant y sefydliadau sy'n aelodau unigol. Mae 'na brosiectau a chyfleoedd penodol yr ydym yn ceisio eu cynnal a gwersi allweddol sydd wedi'u dysgu o'r pandemig.

Gall sut y mae gweithredu i atal problemau rhag digwydd neu waethygu helpu cyrff cyhoeddus i wireddu eu hamcanion. Rydym am gydweithio i ddeall a mynd i'r afael â rhai o'r materion sylfaenol sy'n effeithio ar fywydau pobl a lleihau'r siawns y bydd y pethau hynny'n digwydd. Mae partneriaid wedi archwilio a cheisio deall achosion sylfaenol materion ym mhob cam, er mwyn ceisio eu hatal rhag digwydd neu i atal gwaethygu'r materion. Mae'n hanfodol bod atebion yn cael eu sefydlu ar yr adeg gywir, gan geisio gweithredu'n gynnar yn hytrach nag aros i bwyntiau sbardun argyfwng gael eu cyrraedd.

Dangosyddion a Cherrig Milltir Cenedlaethol

- Canran y genedigaethau sengl byw gyda phwysau geni o dan 2,500g (NWBI 1)
- Disgwyliad oes iach adeg geni gan gynnwys y bwlch rhwng y lleiaf a'r mwyaf difreintiedig (NWBI 2)
- Canran yr oedolion sydd â dau neu fwy o ymddygiadau ffordd iach o fyw (NWBI 3)
- Canran y plant sydd ag ymddygiad ffordd o fyw neu fwy iach (NWBI 5)
- Mesur datblygiad plant ifanc (NWBI 6)
- Golygu sgôr llesiant meddyliol i bobl (NWBI 29)
- Canran y bobl sy'n cymryd rhan mewn gweithgareddau chwaraeon dair gwaith neu fwy yr wythnos (NWBI 38)
- Canran y teithiau sy'n ôl cerdded, beicio neu drafndiaeth gyhoeddus (NWBI 48)

Cerrig Milltir Cenedlaethol

- Cynyddu canran y plant sydd â dau ymddygiad iach neu fwy i 94% erbyn 2035 ac i dros 99% erbyn 2050
-

Ymateb i'r argyfyngau hinsawdd a natur

Tystiolaeth ein Hasesiad Llesiant

Mae adroddiad Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol ar 'Anghydraddoldeb yng Nghymru'r Dyfodol' yn archwilio tueddiadau allweddol y dyfodol mewn perthynas â dyfodol gwaith, newid yn yr hinsawdd a newid demograffig ac yn ystyried sut y gall polisi cyfredol ac at y dyfodol sy'n gysylltiedig â'r tueddiadau hyn gynnig cyfleoedd i leihau anghydraddoldebau.

Yr ardaloedd ffocws ar gyfer ein sir o Ddatganiad Ardal y De Orllewin yw sicrhau rheolaeth tir cynaliadwy, gwrthdroi dirywiad bioamrywiaeth, lleihau anghydraddoldebau iechyd ac addasu i newid hinsawdd. Y meysydd ffocws o'r Datganiad Ardal Forol yw meithrin gwydnwch ecosystemau morol, atebion ac addasiadau sy'n seiliedig ar natur ar yr arfordir a gwneud y gorau o gynllunio morol.

Cyhoeddodd Cyfoeth Naturiol Cymru yr ail Adroddiad ar Gyflwr Adnoddau Naturiol (SoNaRR2020) y llynedd, yn hyn maent yn asesu i ba raddau y mae Cymru yn cyflawni'r gwaith o reoli cynaliadwy ar Adnoddau Naturiol (SMNR). Daw SoNaRR2020 i'r casgliad nad yw pedwar nod tymor hir yr SMNR - stociau o adnoddau naturiol yn cael eu diogelu a'u gwella, eco-systemau gwydn, lleoedd iach i bobl ac economi adfywiol – yn cael eu diwallu ar draws Cymru eto.

Os yw newid hinsawdd yn parhau ar hyd y llwybr yr ydym yn ei brofi ar hyn o bryd, yna gallwn ddisgwyl newidiadau sylweddol yn y 30 mlynedd nesaf. Mae'r data a gyflwynwyd yn Adroddiad Tueddiadau'r Dyfodol yn manylu ein bod yn rhagweld y bydd tymheredd cyfartalog yr haf yn codi 1.34°C erbyn 2050. Gallai hyn achosi cynnydd o 5% mewn glaw drwy gydol y flwyddyn, wedi'i ganoli'n fwy yn y gaeaf wrth i hafau brofi cyfnodau hirach o sychder. Rhagwelir y bydd lefelau'r môr yn codi hyd at 24cm mewn rhai ardaloedd o'r wlad. Bydd Sir Gâr yn gweld effaith y newidiadau hyn ym mhob rhan o fywyd. Os yw'r duedd yn parhau i waethygu, fe allai'r Gymru rydyn ni'n ei hadnabod fod yn sylweddol wahanol erbyn 2080. Bydd mynd i'r afael â'r materion hyn nawr yn sicrhau dyfodol ein cenedlaethau i ddod yn Sir Gaerfyrddin a Chymru.

Ein gweledigaeth fel Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus

Bydd Sir Gaerfyrddin yn cael ei chydabod fel sir sy'n gwarchod ac yn gwella ei hamgylchedd presennol a bioamrywiaeth, gan harneisio ei hadnoddau naturiol i'r perwyl gorau. Byddwn yn arwain ar yr argyfyngau Natur a Hinsawdd ac yn sicrhau bod ein cyfoeth amgylcheddol yn cael ei ystyried ac wedi'i gysylltu'n dda i sicrhau budd economaidd a lles i'n trigolion a'n hymwelwyr.

Ein camau arfaethedig

- I gefnogi'r holl bartneriaid i ddatgan argyfyngau hinsawdd a natur a chymryd camau datgarboneiddio cadarnhaol i gefnogi datganiad Llywodraeth Cymru
- I rannu'r ymarfer gorau ar leihau carbon drwy ein proses gaffael
- I roi cymorth i staff i ddatblygu'r wybodaeth a sgiliau i ddeall materion cymhleth, fel darparu hyfforddiant g er mwyn deall sut i leihau lefelau carbon mewn bywyd bob dydd
- I rannu gwybodaeth am feysydd allweddol o ddiddordeb bioamrywiaeth ar draws partneriaid
- I fonitro cymalau cymdeithasol ac amgylcheddol mewn contractau, gan gynnwys buddion cymunedol

Mae Cyfoeth Cenedlaethol Cymru wedi paratoi cyfres o gamau posibl y gall Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus eu cymryd i helpu i fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a natur.

Dyma ymyriadau arfer gorau a fydd yn cael eu gwneud gan holl bartneriaid y BGC. Mae'r camau generig canlynol yn perthyn i'r categori hwnnw:

a) Diogelu a gwella stociau o adnoddau naturiol drwy ddatgarboneiddio asedau, prosesau caffael a gwasanaethau ar draws sefydliadau a rhoi cyfleoedd i gymunedau wneud yr un peth; cydnabod bioamrywiaeth fel ased a gwneud y gorau o rôl asedau'r sector cyhoeddus i atafaelu carbon a darparu gwelliannau bioamrywiaeth; cymryd camau ar y cyd a fydd yn gwella effeithlonrwydd adnoddau ac aildefnyddio deunyddiau.

b) Gwella iechyd ein hecosystemau drwy gynyddu maint cynefinoedd lled-naturiol; gwella cysylltiad o fewn a rhwng ecosystemau drwy greu clytiau cysylltedd a choridorau cynefinoedd; adfer a chreu cynefinoedd lled-naturiol; lleihau a rheoli'r pwysau a'r galwadau'n well ar ecosystemau ac adnoddau naturiol (INNS, Newid Hinsawdd, Llygredd, Gor-ddefnyddio, colli cynefinoedd).

c) Lleihau cysylltiad cymunedau â risgiau amgylcheddol drwy addasu i effeithiau newid yn yr hinsawdd a mynd i'r afael ag anghydraddoldebau a dod i gysylltiad â risg amgylcheddol drwy:

- I. Cynnal asesiad risgiau newid hinsawdd lleol:
 - Adolygu'n systematig y risgiau a nodwyd yn yr [Adroddiad Asesu Risg Newid Hinsawdd \(CCRA3\): Crynodeb ar gyfer Cymru](#).
 - Nodi pa risgiau sy'n berthnasol i'r ardal leol; Rhagwelir y bydd bron pob un yn berthnasol, i ryw raddau. Adolygu digwyddiadau tywydd y gorffennol a pha mor effeithiol y gwnaethom ddelio â nhw. Beth aeth yn dda? Beth aeth ddim yn dda?
 - Blaenoriaethu'r risgiau a nodwyd gyda chymunedau penodol sy'n agored i'r risgiau hynny (gan ystyried ffactorau risg economaidd-gymdeithasol yn ogystal ag amgylcheddol) a defnyddio'r wybodaeth hon i nodi manau poblogaidd gofodol lle dylid blaenoriaethu addasu yn yr ardal leol.
- II. Meithrin gallu a gallu addasol ymhlith partneriaid BGC:
 - Deall cylch dylanwad BGC yn y maes hwn a beth sydd o fewn ei rodd i newid, gan ystyried sut y gall y BGC ychwanegu gwerth?

- Harneisio cyfleoedd i ddylanwadu ar newid systemau a thrawsnewid megis dylanwad y BGC ar bartneriaethau strategol eraill sy'n gweithredu yn y rhanbarth (e.e. Cyd-bwyllgorau Corfforedig a Byrddau Rhanbarthol Lleol)
 - Cytuno ar y cyd pa bartner BGC ddylai arwain ar bob risg i'r hinsawdd
 - Dyfeisio ar y cyd fformat safonol ar gyfer crynhoi gwybodaeth leol mewn perthynas â phob risg yn yr hinsawdd
 - Bydd ystyried a fydd y polisi presennol, ymarfer a dyrannu adnoddau yn ddigon i liniaru effaith hirdymor ar Newid yn yr Hinsawdd. Dylai'r gweithgaredd hwn gynnwys ystyriaeth o'r hyn sydd ei angen ar weithgarwch presennol i stopio, newid neu gael ei adnewyddu
 - Datblygu mecanwaith ar gyfer ymgysylltu / ymwneud â chymunedau sydd fwyaf mewn perygl
 - Nodi ble a sut y gellid ail-bwrpasu asedau'r sector cyhoeddus i gynyddu gwytnwch / lliniaru
 - Datblygu camau a phrosiectau addasu a arweinir yn lleol
 - Parhau i ddatblygu tystiolaeth a mewnwleidiadau ar ryngweithio rhwng risgiau'r hinsawdd a systemau cymdeithasol, economaidd, a naturiol ehangach.
 - Monitro cynnydd a chymryd dull rheoli addasol i wella perfformiad yn barhaus
- d) Cymell economi leol adfywiol lle mae effeithiau amgylcheddol cynhyrchu a threuliant yn cael eu lleihau drwy hyrwyddo economi gylchol a thrawsnewidiadau cymdeithasol ehangach. Gallai enghreifftiau gynnwys caffael lleol, caffis atgyweirio, systemau bwyd lleol, cyrchu ynni o wastraff ac ynni adnewyddadwy, lleihau pecynnu, taliadau ar gyfer gwasanaethau ecosystemau, cymell rhwydweithiau teithio gweithredol integredig.

Pum Ffordd o Weithio

Mae angen i ni weithio gyda'n gilydd i leihau'r carbon a'r llygredd rydym yn ei allyrru drwy fynd ati ar y cyd i daclo trafndiaeth gynaliadwy a'n defnydd o ynni a'n dull cynhyrchu. Yn allweddol i'r amcan hwn mae cynnwys a gweithio gyda phlant a phobl ifanc i'w helpu i ddeall eu rôl wrth ofalu am ein hamgylchedd, lleihau ein heffaith amgylcheddol a chydabod pwysigrwydd "meddwl yn fyd-eang a gweithredu'n lleol".

Mae angen sicrhau bod newid i Gymru sero net yn cael ei reoli'n ofalus i fod yn deg a chyfiawn. Bydd yr angen i ddatgarboneiddio ein heconomi a'n cymunedau yn cael effeithiau ar ddiwydiannau, sectorau'r gweithlu a grwpiau economaidd-gymdeithasol mewn gwahanol ffyrdd, yn dibynnu ar y llwybrau, y polisiâu, a'r camau yr ydym yn eu dewis.

Dangosydd Cenedlaethol

- Crynodiad o fater carbon ac organig mewn pridd (NWBI 13)
- Ôl troed byd-eang Cymru (NWBI 14)
- Swm o wastraff a gynhyrchir nad yw'n cael ei ailgylchu, y person (NWBI 15)
- Nifer o eiddo (cartrefi a busnesau) yn y perygl canolig neu uchel o lifogydd o afonydd a'r môr (NWBI 32)

- Canran yr anheddau gyda pherfformiad ynni digonol (NWBI 33)
- Allyriadau nwyon tŷ gwydr yng Nghymru (NWBI 41)
- Allyriadau nwyon tŷ gwydr a briodolir i ddefnydd nwyddau a gwasanaethau bydeang yng Nghymru (NWBI 42)
- Ardaloedd o ecosystemau iach yng Nghymru (NWBI 43)
- Statws amrywiaeth biolegol yng Nghymru (NWBI 44)

Cerrig Milltir Cenedlaethol

- Dim ond ei chyfran deg o adnoddau'r byd y bydd Cymru'n ei defnyddio erbyn 2050
- Bydd allyriadau nwyon tŷ gwydr Cymru yn cyrraedd sero net erbyn 2050

Taclo tlodi a'i effeithiau

"Mae tlodi'n gyflwr hirdymor o beidio â chael digon o adnoddau i fforddio bwyd, amodau byw rhesymol neu fwynderau neu i gymryd rhan mewn gweithgareddau (fel mynediad i gymdogaethau deniadol a manau agored) sy'n cael eu cymryd yn ganiataol gan eraill yn eu cymdeithas."

Llywodraeth Cymru

Tystiolaeth ein Hasesiad Llesiant

Cafodd ein hasesiad ei gyflwyno ar adeg pan na fu ystyriaethau ynghylch llesiant pobl yn Sir Gaerfyrddin ar hyn o bryd ac am y dyfodol, erioed mor bwysig. Mae'r materion a gyflwynwyd gan **COVID-19, newid yn yr hinsawdd, Brexit a newid demograffeg** wedi amlygu heriau newydd i unigolion a chymunedau ac nid yw'r heriau hyn wedi'u teimlo yn gyfartal. Mae'r rhai a oedd eisoes yn profi anghydraddoldebau oherwydd iechyd gwael, tlodi neu oherwydd eu bod yn byw mewn cymunedau ar yr ymylon wedi cael eu taro waethaf gan niwed uniongyrchol ac anuniongyrchol y pandemig ac maent yn debygol o brofi anfantais ychwanegol wrth i ni symud i 'adferiad.'

Yn ystod ein gwaith ymwneud â'n cymunedau, roedd **tlodi yn** ffocws allweddol o ran gwella llesiant pobl a chymunedau lleol ac yn achosi pryderon uniongyrchol a hirdymor. Roedd hyn yn cynnwys **tlodi plant, tlodi bwyd a thlodi mewn gwaith**.

Mae Sir Gâr wedi gweld y lefelau uchaf o **dlodi plant** yn y blynyddoedd diwethaf sydd yn batrwm tebyg ar draws Cymru. Yn 2020, roedd 31.3% o'n plant hyd at 15 oed yn byw mewn cartrefi gyda llai na 60% o'r incwm cyfartalog cyn costau tai. Roedd hyn dipyn yn uwch na'r cyfartaledd ledled Cymru o 30.6%. Mae tueddiad cynyddol wedi ei weld dros y chwe blynedd diwethaf ac mae ein lefelau wedi parhau'n uwch na chyfartaledd Cymru bob blwyddyn.

Yn ystod 2021, dosbarthwyd 2 9,444 o aelwydydd yn Sir Gaerfyrddin yn byw mewn tlodi sy'n gynydd o dros 6% o'i gymharu â'r flwyddyn flaenorol, sef 27,691. Mae tlodi yn cael ei ddiffinio fel pan fo "incwm aelwydydd yn llai na 60% o incwm canolrif Prydain" (yn 2021 llai na £19,642).

Dangosodd Arolwg Cenedlaethol Cymru 2021/2 fod 11.3% o'r aelwydydd a gymerodd ran yn Sir Gaerfyrddin yn cael eu hystyried yn byw mewn **amddifadedd materol**.

Mae hi hefyd yn bryderus i nodi data **Adroddiad Tueddiadau'r Dyfodol** i 2020 sy'n dangos bod cyfradd tlodi mewn cartrefi, lle mae pob oedolyn oedran gweithio mewn gwaith, wedi cynyddu. Mae hyn yn dangos tuedd bryderus nad yw bod mewn gwaith o reidrwydd yn tynnu aelwydydd allan o dlodi.

Mae tlodi ac amddifadedd yn cael effeithiau niweidiol difrifol, gan effeithio ar draws pob agwedd o les. Mae'n cyfyngu ar y cyfleoedd a'r rhagolygon ar gyfer plant a phobl ifanc ac yn niweidio ansawdd bywyd i bawb. Mae tlodi yn brofiad sy'n **pontio'r cenedlaethau** yn rhy aml sy'n fygythiad sylweddol i brofi lles cadarnhaol nawr, ac yn y dyfodol.

Mae data'r Adran Gwaith a Phensiynau am ganran pob grŵp oedran yng Nghymru sy'n byw mewn tlodi incwm cymharol yn dangos bod 22% o oedolion o oedran gweithio yng Nghymru (2017-2020) yn byw mewn tlodi incwm cymharol. Mae'r ganran hon yn aros yn gyson yng Nghymru ond mae'n dal yn uwch na'r hyn a welir ar gyfer gwledydd eraill y DU. Wrth i brisiau bwyd, biliau ynni a chostau cyffredinol barhau i godi ar draws y DU mae'n mynd yn anoddach i aelwydydd aros uwchben y llinell dlodi. Caiff hyn ei ddwysáu gan y ffaith nad yw cyflogau'n codi i dalu'r costau ychwanegol. Mae hyn yn golygu bod mwy o aelwydydd sy'n gweithio yn profi tlodi.

Amcangyfrifir bod 196,000 o aelwydydd mewn tlodi tanwydd yng Nghymru, gan wario cyfran fawr o incwm eu cartrefi ar gostau tanwydd. Mae hyn yn cyfateb i 14% o gartrefi yng Nghymru. (Amcangyfrifon Tlodi Tanwydd [LIC Hydref 2021](#))

Ein gweledigaeth fel Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus

Cydweithio i fynd i'r afael â symptomau tlodi er mwyn lleihau ei effaith a chreu Sir Gaerfyrddin deg, iach, ffyniannus a chynaliadwy, yn awr ac ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

Ein camau arfaethedig

- I gasglu data byw a gwybodaeth i adnabod grwpiau sydd mewn perygl o dlodi ar lefel leol a dysgu am ei effeithiau
- I adeiladu data byw yn nhermau tlodi tanwydd a sicrhau hyrwyddo gwelliannau effeithlonrwydd ynni yn y cartref
- I adeiladu capasiti a rhwydweithiau cymunedol i rannu gwybodaeth am gymorth allweddol i'n dinasyddion, gan sicrhau bod cynghorwyr ar draws ein sefydliadau yn cydweithio
- I adeiladu ar ein gwaith cymunedol, gan sicrhau bod ein preswylwyr yn ymwybodol o'r gefnogaeth ac ymyriadau i'w cefnogi, gan gynnwys ymgyrch 'Hawliwch yr hyn sy'n ddyledus i chi'
- I ddeall yn well a datblygu cynllun i gynyddu gallu pobl i gyfathrebu gwybodaeth ar lwyfannau digidol
- I weithio gyda'n gweithwyr, ar draws y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus i sicrhau eu bod yn cael eu cefnogi a'u bod yn ymwybodol o ymyriadau sydd ar waith i gefnogi ein trigolion
- I gefnogi rhaglenni i gynyddu dealltwriaeth o faterion ariannol, gan sicrhau bod cysylltiadau'n cael eu creu gyda'r rhai sy'n derbyn Credyd Cynhwysol

- I gefnogi cynlluniau ehangu Dechrau'n Deg a nodi cyfleoedd i aliniad pellach ar draws rhaglenni (cymorth i deuluoedd â phlant dan 4 oed mewn ardaloedd difreintiedig, sy'n cynnwys cymorth gyda gofal plant)
- I ystyried canfyddiadau yr Asesiad Digonolrwydd Gofal Plant ac Asesiad Digonolrwydd Chwarae
- I ystyried effaith ein penderfyniadau ar y rhai sy'n profi anfantais economaidd-gymdeithasol.

Pum Ffordd o Weithio

Yn ôl eu natur, mae'r camau a nodir yn y cynllun Llesiant yn aml yn faterion cymhleth na ellir eu datrys yn y tymor byr. Mae tlodi yn fater pontio'r cenedlaethau sy'n cael ei waethygu gan effaith y pandemig a'r argyfwng costau byw.

Nod y Cynllun Llesiant yw canolbwyntio ar yr heriau tymor hir tra'n sicrhau nad yw gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain yn cael ei beryglu. Fel gwasanaeth cyhoeddus mae'n rhaid i ni adeiladu tystiolaeth o'r ymyriadau hirdymor sy'n cefnogi ein cymunedau a'n trigolion i fynd i'r afael â thlodi.

Mae cynnwys pobl yn allweddol i ddatblygu'r camau yn y Cynllun Llesiant. Mae ein camau'n gofyn i bartneriaid gynnwys cymunedau, defnyddwyr gwasanaethau a sefydliadau. Mae'r Ddyletswydd Economaidd-Gymdeithasol yn gofyn i gyrff cyhoeddus penodedig, wrth wneud penderfyniadau strategol fel penderfynu ar flaenoriaethau a gosod amcanion, i ystyried sut y gallai eu penderfyniadau helpu i leihau'r anghydraddoldebau sy'n gysylltiedig ag anfantais economaidd-gymdeithasol. Mae'r ddyletswydd hefyd yn sicrhau ein bod yn deall barn ac anghenion y rhai sy'n cael eu heffeithio gan y penderfyniad, yn enwedig y rhai sy'n dioddef anfantais economaidd-gymdeithasol.

Dangosyddion a Cherrig Milltir Cenedlaethol

- Canran y bobl mewn cyflogaeth, sydd ar gontractau parhaol (neu ar gontractau dros dro, ac nad ydynt yn chwilio am waith parhaol) ac sy'n ennill o leiaf y Cyflog Byw gwirioneddol (NWBI 16)
- Gwahaniaeth cyflog ar gyfer rhyw, anabledd ac ethnigrwydd (NWBI 17)
- Canran y bobl sy'n byw mewn cartrefi mewn tlodi incwm o'i gymharu â canolrif y DU: mesurir ar gyfer plant, oedran gweithio a rhai oedran pensiwn (NWBI 18)
- Canran y bobl sy'n byw mewn cartrefi mewn amddifadedd materol (NWBI 19)
- Canran y bobl mewn cyflogaeth (NWBI 21)
- Canran y bobl mewn addysg, cyflogaeth neu hyfforddiant, wedi'u mesur ar gyfer gwahanol grwpiau oedran (NWBI 22)
- Nifer yr aelwydydd wedi'u hatal yn llwyddiannus rhag bod yn ddigartref fesul 10,000 o aelwydydd (NWBI 34)
- Canran y cartrefi yn gwario 30% neu fwy o'u hincwm ar gostau tai (NWBI 49)

Cerrig Milltir Cenedlaethol

-
- Dileu'r bwlch cyflog ar gyfer rhyw, anabledd ac ethnigrwydd erbyn 2050
-

Helpu i greu cymunedau a lleoedd diogel ac amrywiol

Tystiolaeth ein Hasesiad Llesiant

Yn Sir Gaerfyrddin, roedd yna 2,779 achos o ddioddef camdriniaeth ddomestig rhwng 1 Tachwedd 2020 a 31 Hydref 2021. Mae'r ffigyrau trosedd yn parhau'n debyg i'r flwyddyn flaenorol, er bod cynnydd sylweddol yn y niferoedd sy'n cael eu cyfeirio at wasanaethau arbenigol ers y pandemig. Mae hyn yn cynnwys ffocws uchel ar gefnogaeth a chymorth yn y gymuned i blant a phobl ifanc. Mae'r niferoedd wedi cynyddu'n raddol trwy gydol y pandemig ac nid ydynt yn dangos unrhyw arwydd o ddirywiad.

O ran canfyddiad y cyhoedd o ddiogelwch, mae ffigyrau Arolwg Cenedlaethol Cymru 2018/19 yn dangos mai 76.1% oedd y ganran a deimlai'n ddiogel, sef y 7fed safle o'r 22 Awdurdod Lleol.

Roedd ymatebion i'r arolwg Llesiant yn dangos mae teimlo'n ddiogel yn eu cartref ac yn eu cymuned oedd y pethau uchaf yr oedd pobl yn eu gwerthfawrogi am fyw yn eu cymunedau.

Er bod y twf ym maes cyfathrebu digidol wedi bod yn gadarnhaol i nifer yn ystod y pandemig, roedd y newid hwn yn golygu bod rhai pobl hŷn yn teimlo'n fwy ynysig. Mae canllaw Sefydliad Iechyd y Byd o ran Dinasoedd Oed-gyfeillgar yn dweud: "Ta pa mor ddatblygedig yw'r ddinas, gair o enau person yw'r dull o gyfathrebu sy'n cael ei ffafrio ar gyfer pobl hŷn". Mae llawer o bobl hŷn yn gwerthfawrogi cyfathrebu personol sy'n tueddu i gael eu hanwybyddu yn yr oes ddigidol. Mae cyfathrebu llafar yn arbennig o bwysig i'r rhai sydd â nam ar eu golwg neu lefelau llythrennedd isel.

Mae ein cenhedlaeth hŷn yn darparu cyfoeth o wybodaeth, arbenigedd a phrofiad. Mae eu sgiliau a phrofiadau bywyd yn briodoleddau sylweddol y gallant eu rhannu â chymdeithas. Gall rhannu gwybodaeth a phrofiad ddarparu cyfleoedd i bontio'r cenedlaethau gan adeiladu cydlyniant cymunedol yn ogystal â gwella lles emosiynol a chymdeithasol pobl hŷn a allai fod wedi'u hynysu a'u tanbriso gan gymdeithas fel arall. Ar hyn o bryd mae 33.7% o oedolion Sir Gâr yn gwirfoddoli. Yn ystod y pandemig fe aeth rhai o'r cyfleoedd i wirfoddoli yn fwy heriol, gan adael rhai pobl hŷn heb ran werthfawr a chymdeithasol o'u bywydau. Mae pobl hŷn sy'n gwirfoddoli yn llai tebygol o brofi unigrwydd a chymunedau lle mae gweithgaredd gwirfoddol da yn dangos cydlyniant cymunedol da.

Mae tanau gwyllt a thanau awyr agored yn parhau i fod yn broblem a'r ardaloedd yr effeithir arnynt fwyaf yn ein sir gan danau gwyllt bwriadol yw: Brynaman, Y Garnant a Glanamau, De Llanelli a Bynea & Llwynhendy. Mae achosion o danau gwyllt yn ein sir wedi bod yn fwy neu lai cyson dros y pum mlynedd diwethaf. Mae'r niwed amgylcheddol sy'n cael ei achosi gan losgi bwriadol yn sylweddol, yn cynnwys effeithio

ar ansawdd dŵr ac aer a niweidio neu ddinistrio cynefinoedd, planhigion sy'n agored i niwed, bywyd gwyllt a phori.

Canfu Cyfrifiad 2011, sef yr unig ffynhonnell sy'n rhoi ffigwr poblogaeth gyfan, fod 43.9% (78,000) o'n trigolion yn gallu siarad Cymraeg. Wrth ddadansoddi ymatebion ein harolygon, diddorol nodi bod gan yr ymatebwyr a nododd mai Saesneg oedd eu hiaith gyntaf, sgiliau Cymraeg amrywiol hefyd. O'r rhain, mae 21% yn gallu siarad Cymraeg, 41% yn gallu deall Cymraeg, 18% yn gallu darllen Cymraeg a 13% yn gallu ysgrifennu Cymraeg. Byddai dros 53% o'r ymatebwyr yn ystyried dysgu neu wella eu sgiliau iaith Gymraeg a byddai 24% yn cefnogi'u plant drwy addysg Gymraeg.

Ein gweledigaeth fel Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus

Sir amrywiol yw Sir Gaerfyrddin, sy'n gwerthfawrogi cymuned glos, cydlyniant a goddefgarwch. Byddwn yn sicrhau bod ein trigolion a'n cymunedau yn teimlo'n ddiogel ac yn gallu lleisio eu pryderon yn lleol.

Bydd ein cymunedau'n dathlu pwysigrwydd yr iaith Gymraeg ochr yn ochr â'n hamrywiaeth ddiwylliannol a demograffig gyfoethog.

Ein camau arfaethedig:

- I greu amgylchedd priodol i alluogi pobl i ymgysylltu â materion sy'n bwysig iddyn nhw
- I wreiddio diwylliant o ymwneud â dinasyddion a rhanddeiliaid yn ystyrion a gweithio tuag at egwyddorion cyd-gynhyrchu
- I gefnogi cymunedau i fod â chysylltiad da a man lle mae pobl yn teimlo'n ddiogel
- I ddatblygu ein rhaglenni Ymgysylltu Ieuenctid ymhellach ar draws y BGC a chefnogi ein pobl ifanc i ddeall pwysigrwydd diogelwch cymunedol
- I gefnogi cymunedau i ddatblygu a chynnal amgylcheddau corfforol a digidol hygyrch a chroesawgar, gan gynnwys mewn asedau sy'n eiddo i'r gymuned neu a arweinir gan y gymuned
- I gefnogi ein cymunedau i gael mynediad i adeiladau cyhoeddus nas defnyddiwyd ac i ddatblygu gwasanaethau newydd yn seiliedig ar eu hanghenion penodol
- I gryfhau cysylltiadau gyda'r sector gwirfoddol a'r cynghorau cymuned a thref, fel llais a phartner cyflenwi
- I gymryd camau cadarnhaol i sicrhau amrywiaeth yn ein gweithluoedd a dysgu o brofiadau byw
- I ddatblygu Strategaeth Gwirfoddoli Sir Gâr
- I adeiladu ar ein gwaith o fynd i'r afael ag unigrwydd ac i ymchwilio i groestoriad unigrwydd ar draws ein grwpiau a'n cymunedau gwarchoddedig
- I wneud y mwyaf o gyfleoedd i gyflawni Strategaeth Hybu'r Gymraeg Sir Gaerfyrddin
- I ddatblygu sgiliau, cynyddu cyfleoedd a hyrwyddo ein statws fel sir ddwyieithog

- Hyrwyddo diwylliant a'r iaith Gymraeg fel sbardun newid economaidd ac amgylcheddol
- I adolygu ymhellach ganfyddiadau'r Asesiad Llesiant fel Partneriaeth Cymunedau Mwy Diogel, a symud ymlaen â gwaith cydweithredol fel bo'n briodol.

Pum Ffordd o Weithio

Mae cynnwys pobl yn hanfodol i lwyddiant datblygu'r camau hyn yn y Cynllun Llesiant. Mae ein camau'n gofyn i bartneriaid gynnwys ein dinasyddion wrth eu helpu i deimlo'n ddiogel ac wedi'u cysylltu â'u cymunedau lleol. Dim ond trwy wrando ar ein cymunedau, clywed beth yw eu pryderon, beth sydd ei angen arnynt a'r hyn sy'n bwysig iddyn nhw, y gallwn eu cefnogi i wneud gwahaniaeth gwirioneddol i'w lles a'u synnwyr o berthyn.

Bydd cydweithio yn cael ei wella er mwyn cryfhau cysylltiadau â'n partneriaid i gefnogi ein cymunedau lleol i gymryd rhan yn y gwaith o ddatblygu cyfleoedd ymgysylltu a gwasanaethau newydd.

Dangosyddion a Cherrig Milltir Cenedlaethol

- Canran sy'n teimlo eu bod yn gallu dylanwadu ar benderfyniadau sy'n effeithio ar eu hardal leol (NWBI 23)
- Canran y bobl sy'n fodlon â'u gallu i gyrraedd/ cael mynediad i'r cyfleusterau a'r gwasanaethau sydd eu hangen arnynt (NWBI 24)
- Canran y bobl yn teimlo'n ddiogel yn eu cartrefi, yn cerdded yn yr ardal leol, ac wrth deithio (NWBI 25)
- Canran y bobl sy'n fodlon ag ardal leol fel lle i fyw (NWBI 26)
- Canran y bobl sy'n cytuno eu bod yn perthyn i'r ardal; bod pobl o gefndiroedd gwahanol yn dod ymlaen yn dda gyda'i gilydd; a bod pobl yn trin ei gilydd gyda pharch (NWBI 27)
- Canran y bobl sy'n gwirfoddoli (NWBI 28)
- Canran y bobl sy'n unig (NWBI 30)
- Canran annedd sy'n rhydd o beryglon (NWBI 31)
- Canran y bobl sy'n mynychu neu'n cymryd rhan mewn gweithgareddau celfyddydol, diwylliant neu dreftadaeth o leiaf dair gwaith y flwyddyn (NWBI 35)
- Canran y bobl sy'n siarad Cymraeg bob dydd ac sy'n gallu siarad mwy nag ychydig eiriau o Gymraeg yn unig (NWBI 36)
- Nifer y bobl sy'n gallu siarad Cymraeg (NWBI 37)
- Canran yr amgueddfeydd ac archifau sy'n cynnal casgliadau archifol/treftadaeth yn cwrdd â safonau achredu'r DU (NWBI 39)
- Canran o asedau amgylchedd hanesyddol dynodedig sydd mewn amodau sefydlog neu well (NWBI 40)
- Dinasyddiaeth fyd-eang weithredol yng Nghymru (NWBI 46)
- Canran y bobl sydd â hyder yn y system gyfiawnder (NWBI 47)
- Statws cynhwysiant digidol (NWBI 50)

Cerrig Milltir Cenedlaethol

- Miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050

Y camau nesaf

Y cyfnod ymgysylltu

Mae'r cyfnod ymgysylltu yn un hanfodol i ni fel BGC ac yn gyfle i glywed a gwranddo ar syniadau a sylwadau ein rhanddeiliaid a'n cymunedau. Rydym ni eisoes wedi adnabod rhai lleisiau nas clywir yn aml a byddwn yn gwneud ymdrech er mwyn sicrhau bod y lleisiau hynny yn cael eu clywed drwy wneud gwaith ymgysylltu cymunedol manwl. Bydd cyfle hefyd i bobl gymryd rhan mewn holiadur ar-lein.

Byddwn yn coladu'r adborth hyn er mwyn i'r BGC ei ystyried law yn llaw ag adborth oddi wrth ein partneriaid statudol. Yn dilyn diweddarau ein cynllun, byddwn yn camu i broses gymeradwyaeth ffurfiol gyda'r partneriaid statudol a'r Bwrdd llawn, er mwyn cyhoeddi ym mis Mai 2023.

Sefydlu'r strwythur cyflenwi

Mae cyhoeddi Asesiad Lles a Chynllun Llesiant diwygiedig yn rhoi cyfle amserol i'r BGC ddiwygio'n strwythur cyflenwi i sicrhau ei fod yn cefnogi ein gwaith ac yn addas i'r diben.

Mae'r Grŵp Cyflawni'r Amgylchedd Iach a'r Bartneriaeth Cymunedau Mwy Diogel, grŵp aml-asiantaeth statudol, hir sefydlog, yn parhau i fod yn atebol i'r BGC ac adrodd yn rheolaidd i'r Bwrdd. Mae'r Bartneriaeth yn cyfarfod bob chwarter ac yn cydweithio gyda dau grŵp arall yn y sir sy'n gysylltiedig â diogelwch cymunedol, sef y Bwrdd CONTEST (gwrth-derfysgaeth) a'r Bwrdd Trais Difrifol a Throseddau Cyfundrefnol.

Datblygiad y cynlluniau cyflenwi

Mae datblygu ein cynlluniau cyflenwi yn gyfle amserol i gynnwys ein trigolion a'n cymunedau i gyd-gynhyrchu a blaenoriaethu ein meysydd gweithredu. Trwy'r gwaith hwn, gallwn sicrhau ein bod ni'n gosod amserlenni realistig ar gyfer datblygu a chyflawni. Bydd hyn yn rhoi digon o amser i gynnwys y bobl gywir ac ystyried y pethau iawn i'w gwneud i gyflawni'r hyn rydyn ni eisiau.

Cyfraniad parhaus a chyd-gynhyrchu

Mae parhau i ymwneud yn faes gwaith allweddol i ni fel gwasanaeth cyhoeddus yn y cylch nesaf hwn. Mae ein cydweithwyr yn y Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol wedi datblygu 'Fframwaith Ymgysylltu Parhaus' a'n nod yw adeiladu ar y gwaith hwn i sicrhau ein bod yn cynnwys ac yn cydweithio drwy gydol oes y Cynllun hwn a bod tystiolaeth o ymwneud, profiadau byw a'r ymyriadau yr ydym wedi'u rhoi ar waith ar gael ar gyfer ein Hasesiad Llesiant nesaf.

Fel clwstwr o Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus (Sir Gaerfyrddin, Ceredigion, a Sir Benfro), rydym yn ffodus o fod yn gweithio gyda Rhwydwaith Cydgynhyrchu Cymru i ddenu dinasyddion yn ystyrlon a dod â grwpiau amrywiol o unigolion ynghyd i gyd-gynhyrchu atebion i broblemau lleol.

Yn ein Hasesiad Llesiant, rydym wedi nodi lleisiau nas clywir yn aml nad ydynt yn rhan o'n gwaith ar hyn o bryd a thros gyfnod y Cynllun Llesiant hwn byddwn yn gweithio ar y cyd i feithrin perthnasoedd a chyfleoedd ymgysylltu ystyrlon.

Cynyddu ymwybyddiaeth o'r BGC a'i waith

Fel gwasanaeth cyhoeddus, rydym yn cydnabod yr angen i godi ymwybyddiaeth o'n gwaith a'n strwythurau ar draws pob sector. Wrth gyhoeddi ein Hasesiad Lles a'r Cynllun Llesiant, byddwn yn sicrhau bod adborth yn cael ei roi i bawb sydd wedi cyfrannu at ein gwaith a'n bod yn anfon y newyddion diweddaraf ar gynnydd yn rheolaidd.

Ochr yn ochr â chydweithwyr yn y clwstwr, byddwn hefyd yn datblygu cyfres o fideos profiad byw i gefnogi datblygiad a hyrwyddo ein Cynllun.

Byddwn ni'n adeiladu'r cynnwys ar ein gwefan BGC, gan ddarparu cyfleoedd i'n trigolion a chymunedau gymryd rhan a chydweithio â ni ar faterion allweddol. Bydd hygyrchedd yn nodwedd allweddol a byddwn yn ceisio datblygu cyfres o offer i hyrwyddo ein gwaith.

Monitro a gwerthuso

Mae angen i ni wybod os ydy'r hyn rydyn ni'n ei wneud yn gwneud y gwahaniaethau rydyn ni eisiau. Bydd y BGC yn creu ffordd dryloyw o asesu effeithiolrwydd ein camau lles i gyflawni ein hamcanion llesiant fel y gall pawb weld y cynnydd sy'n cael ei wneud.